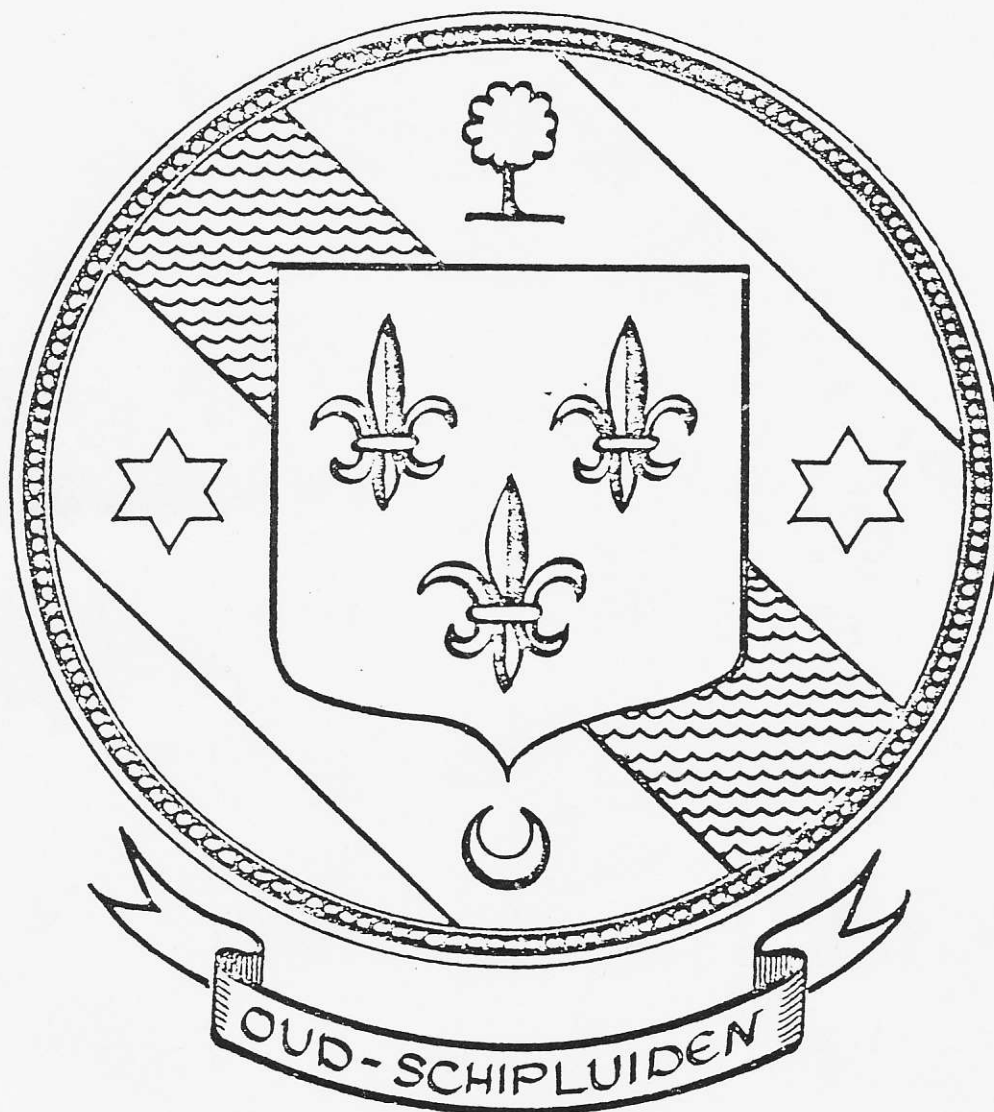

JAARVERSLAG

1989 - 1990

HISTORISCHE VERENIGING OUD-SCHIJPLUIDEN, SECR. MEERKOETLAAN 23,
2636 ER, SCHIJPLUIDEN

JAARVERSLAG 1989-1990

INLEIDING

De Vereniging is nu twintig jaar actief bezig met het onderzoek naar het verleden van Schijpluiden. De deelnemers van het eerste uur zullen zich geen voorstelling hebben gemaakt van de situatie van nu. Het vastleggen van de lokale historie was vanaf het begin het hoofddoel. Later is hierbij het archeologisch onderzoek gekomen. Een enkeling sprak al vroeg over de stichting van een 'Oudheidkamer', maar niemand verwachtte een 'Museum Tramstation Schijpluiden', met wisselende exposities.

De Vereniging is trots op zijn publikaties en op zijn archeologische verzameling. Er is al veel vastgelegd, maar er is ook nog veel te doen. In het afgelopen jaar zijn de aandachtspunten weer eens op een rij gezet. In het komende jaar zullen wij door de vorming van commissies een aantal nieuwe activiteiten ontwikkelen. We hopen dat er onder de vrienden van de Vereniging personen zijn die met het actieve onderzoek willen meedoen. De commissies kunnen op hun eigen avond of middag in het tramstation bij elkaar komen, zodat het gebouw nog meer gebruikt gaat worden. In het afgelopen seizoen bood het tramstation drie maanden onderdak aan enkele medewerkers van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Zij waren werkzaam op het terrein van het kasteel Keenenburg. Al het vondstmateriaal werd in het tramstation gewassen en voorlopig opgeslagen. Hierdoor kon alle subsidie besteed worden aan het feitelijke graafwerk. De opgraving van een belangrijk deel van de Keenenburg was de belangrijkste activiteit van de Vereniging in het afgelopen jaar.

In dit jaarverslag blikken we terug naar de activiteiten van het verenigingsjaar 1989-1990, dat liep van 1-9-1989 tot 31-8-1990. Verder zijn er enkele artikelen opgenomen van leden van de Historische Vereniging. Alle werkzaamheden konden niet plaatsvinden zonder uw steun en medewerking. Wij hopen ook in het komende jaar hierop te mogen blijven rekenen.

H.A. Geerars, secr.

INHOUD

1. Bestuur, leden en vrienden,
2. Vergaderingen, werkbijeenkomsten,
3. Lezingen, publikaties,
4. Opgravingen (Keenenburg, e.a.),
5. Archief en bibliotheek,
6. Museum Tramstation Schijpluiden,
7. Excursies, boeldag,
8. Participaties en contacten,
9. Financiën,
10. Een huis in Schijpluiden,
11. Schuilkerken in Schijpluiden,
12. Commissies.

1. BESTUUR, LEDEN EN VRIENDEN

In het begin van het verenigingsjaar werden een nieuwe penningmeester en een nieuwe secretaris gekozen. Mevr. L.M. Varekamp, die vele jaren penningmeester was geweest, droeg de kas over aan de heer W. Olsthoorn. Zij richt zich nu vooral op het archiefonderzoek. De heer H. van der Kuijl, die voor twee jaar het secretariaat op zich had genomen, werd opgevolgd door de heer H.A. Geerars.

De samenstelling van het bestuur is nu als volgt:

Voorzitter:	J.W. Moerman
Vice-voorzitter:	O. Spinnewijn
Secretaris:	H.A. Geerars
Penningmeester:	W. Olsthoorn
Coördinator onderzoek:	J.W. Moerman
Coördinator exposities:	A.A. Olsthoorn

De Vereniging telt momenteel 19 leden en 70 vrienden.

2. VERGADERINGEN, WERKBIJEENKOMSTEN

De leden hebben negen keer vergaderd. Op deze bijeenkomsten worden niet alleen de gezamenlijke activiteiten besproken, maar wordt er ook aandacht besteed aan het individuele historische onderzoek. Helaas is er vanwege de volle agenda voor het laatste soms maar weinig tijd beschikbaar.

De vergaderingen werden goed bezocht. Anders was dit met de werkbijeenkomsten op de vrijdagavond. Dikwijls waren hier maar enkele leden actief. Deze avond heeft ook steeds meer het karakter gekregen van uitwisselingspunt van historische gegevens. De geringe opkomst hangt nauw samen met de spreiding van de werkzaamheden over de week. Woensdag- en zaterdagmiddag is het Museum open. Woensdagavond werkt de bibliotheekcommissie in het gebouw. De tentoonstellingscommissie vergadert op andere tijden.

Bijzondere activiteiten in het tramstation zijn geweest: het inventariseren van het glaswerk van de Keenenburg door prof. H.E. Henkes, de heer G.H. Stam en enkele leden; de bijeenkomsten van de amateurgravers op de zaterdagen in het najaar van 1989, afgesloten met een reünie op zaterdag 10 maart 1990 en het bezoek van de diverse zusterverenigingen.

Aan de leden zijn naast uitnodigingen voor de bijeenkomsten ook twee nieuwsbrieven verstuurd, t.w. op 9 september 1989 en op 19 mei 1990. De vrienden hebben éénmaal een nieuwsbrief ontvangen (d.d. 6 november 1989).

3.1. LEZINGEN

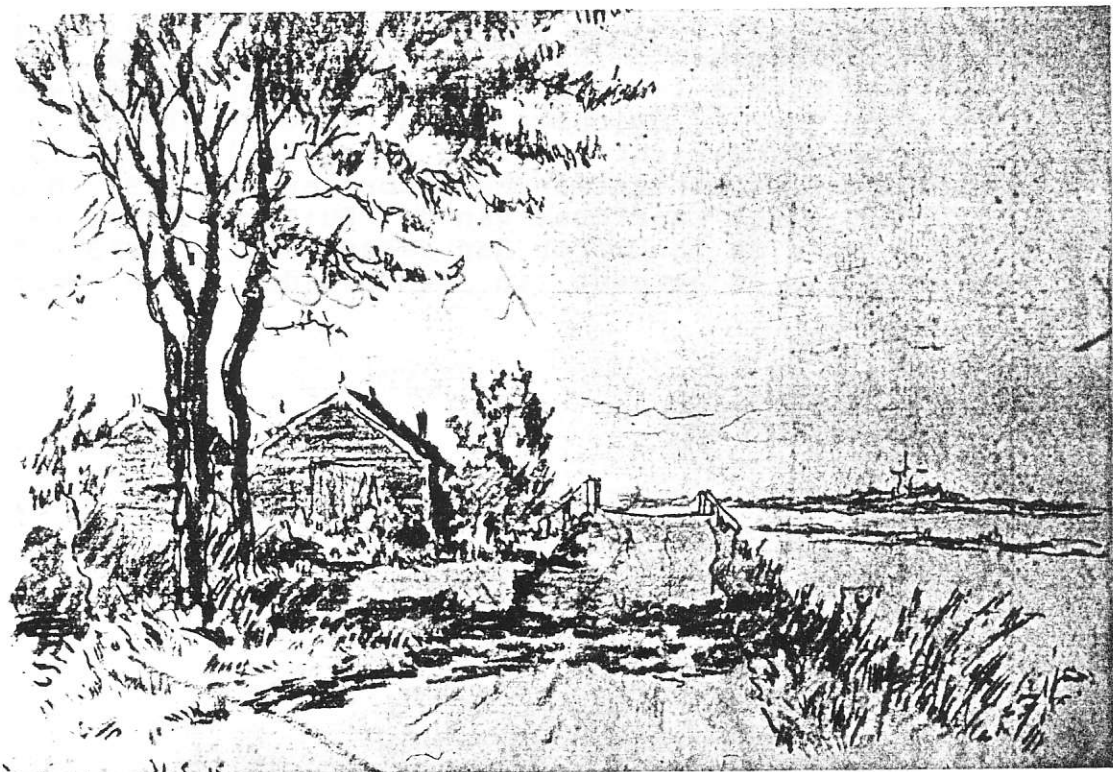
Voor de Vereniging zijn in het afgelopen jaar drie lezingen gehouden.

- Op 5 oktober 1989 hield J.W. Moerman een lezing met dia's over 'De dichter Hubert Korneliszoon Poot'. De lezing vond plaats in 'de Hoornbloem' te Den Hoorn en werd ook bijgewoond door leden van het Historisch Genootschap Oud-Westland. Er was een grote opkomst.

- Op 16 november 1989 vond er in 'het Anker' te Schipluiden een thema-avond plaats over 'Streektaal'. Gastspreker was H. Tetteroo uit Delft die een onderzoek op dit terrein verricht. Het gehoor was niet zo groot (ca. 25 personen), maar het was wel erg deskundig.
- Op 25 januari 1990 verzorgde J. Gores uit Maasland een lezing in 'de Dorpshoeve' te Schipluiden over 'IJsvermaak'. Na de pauze werden er enkele films (van o.m. P. Langeslag en C. Tetteroo) getoond over dit zelfde onderwerp. Ondanks de zware storm waren er toch een dertigtal bezoekers.

Enkele leden gaven lezingen voor andere verenigingen, t.w.

- M.L. ten Horn - van Nispen, 15 maart 1990, over 'de Westlandsche Stoomtram Maatschappij', voor de Historische Vereniging Maasland.
- J.W. Moerman, 27 november 1989, 'Oud-Den Hoorn', voor gereformeerden en hervormden (Samen op weg) te Den Hoorn.
- J.W. Moerman, 12 december 1989, 'Het vervoer over vaarten en vlieten', Hist. Ver. Maassluis.
- J.W. Moerman, 14 februari 1990, 'Historie en Landschap van Midden-Delfland', N.C.V.B. Maasdijk.
- J.W. Moerman, 12 april 1990, Ibidem, Kon. Mij. v. Tuinb. en Plantkunde Naaldwijk.
- J.W. Moerman, 24 april 1990, 'Wat vertellen bodemvondsten?', Plattelandsvrouwen Schipluiden.

J. v.d. Stap, Bruggetje met afhangende leuning
aan de waterzijde, Hoornsekade, 1915.

3.2. PUBLIKATIES

De volgende leden verzorgden publikaties:

- J.W. Moerman, A.A. Olsthoorn, M.L. ten Horn - van Nispen, H.E. Henkes, G.H. Stam en R. Visser - Rotgans schreven artikelen voor de syllabus 'Het leven op de Keenenburg'.
- J.W. Moerman werd geïnterviewd door de Delftsche Courant, artikel onder de titel: 'Historie Midden-Delfland ligt voor het oprapen', 12 april 1990.
- A.A. Olsthoorn schreef diverse artikeltjes voor 'de Schip-Hoorn' over de exposities in het Museum Tramstation.
- O. Spinnewijn, Tekst voor een syllabus bij de tentoonstelling 'Westlandse schuilkerken', die rond de jaarwisseling in de Oude Pastorie te Naaldwijk werd gehouden.
- L.M. van Velzen werd door het 'Sport en Nieuwsblad' geïnterviewd, 'Historisch gezien is Den Hoorn niet echt oud', 2e jg. (1990), nr. 9, 22 december 1989.
- L.M. van Velzen, 'Fietstocht met historische toelichting', voor Ondernemersvereniging, 14 juni 1990.

Van M. van der Kooij verscheen het artikel 'Mijn oorlogsjaren te Schipluiden', Midden-Delfkrant, 14e jg., nr. 2 (sept. 1990).

In hetzelfde nummer is een aantal foto's opgenomen van C. Tetteroo over de 'Oorlog en bezetting' in Schipluiden e.o.

Over dit thema verzorgde O. Spinnewijn in mei 1990 namens de Vereniging een expositie in de Openbare Bibliotheek te Schipluiden. Het is de bedoeling om over vijf jaar een publikatie aan dit thema te wijden. De tentoonstelling, die druk bezocht werd, heeft bewezen dat hiervoor - vooral bij de jeugd - een grote belangstelling bestaat.

In voorbereiding is ook een artikel over 'De geschiedenis van de telefoon in Schipluiden'. Naar aanleiding van het in gebruik nemen van een nieuwe telefooncentrale in Schipluiden werd in het afgelopen jaar door O. Spinnewijn een tentoonstelling in de Openbare Bibliotheek ingericht onder de titel "Hallo... 01738".

Van J.W. Moerman verschijnt in het voorjaar van 1991 in de facsimile-uitgave van het kaartboek van de Duitse Orde te Maasland een artikel over de landmeter Jan Jansz. Potter (153?-159?), die ook veel werkzaam is geweest in Schipluiden, Den Hoorn en 't Woudt.

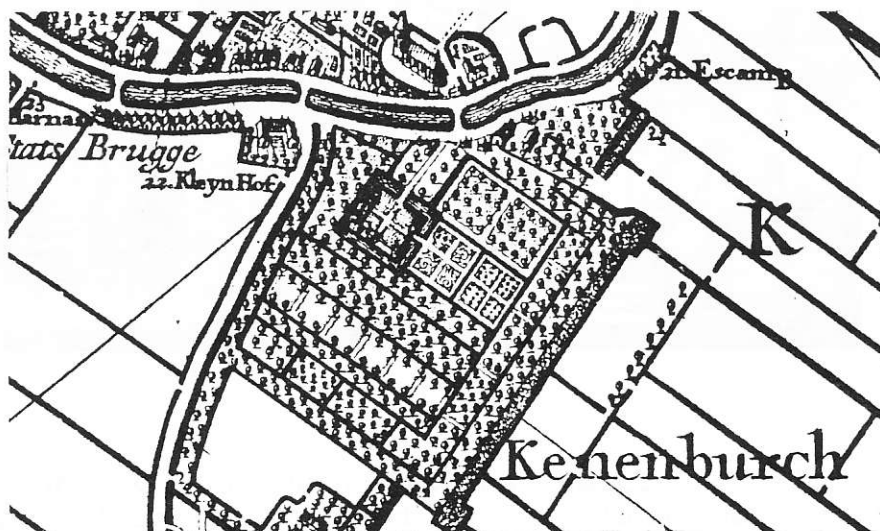
4.1. OPGRAVING KEENENBURG

Op 9 oktober 1989 startte de laatste grote graafcampagne op het terrein van het voormalige kasteel Keenenburg. In twaalf weken werd een imposant oppervlak (zo'n 3200 m²) onderzocht. Het betrof de oostelijke helft van het hoofdburchtterrein, het gehele voorburchtterrein en de daartussen gelegen gracht. In de week van 11 maart 1990 werd nog een onderzoek gedaan naar de resten van het poortgebouw van de hoofdburcht. Hiermee eindigde definitief het graafwerk naar de resten van de Keenenburg.

Het onderzoek vond plaats, omdat woningbouw en de aanleg van een plantsoen het grootste deel van het voormalige adellijke huis voorgoed zouden vernietigen. Hoewel grote delen van de plattegrond van het terrein inmiddels bekend waren, leek een hernieuwd onderzoek toch wenselijk. Het eerdere onderzoek op de genoemde plaatsen had zich immers beperkt tot het opsporen van funderingen. Daarmee was gedeeltelijk inzicht verkregen in de vormgeving van de Keenenburg, maar onderzoek naar de bodemopbouw, grondsporen afkomstig van eventuele houtbouw of een aan de kasteelfase voorafgaande bewoning kon met de toen ter beschikking staande mogelijkheden niet aan de orde komen.

Dankzij subsidies van de Gemeente Schipluiden en de Provincie Zuid-Holland, en de inzet van mensen en middelen van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, kon het resterende gedeelte van de Keenenburg worden onderzocht. De wetenschappelijke verantwoording lag in handen van drs. E.J. Bult en drs. W.A.M. Hessing (provinciaal archeoloog van Zuid-Holland). M.J.A. de Haan had de technische leiding. Drs. J.W. Moerman trad op als coördinator van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden, die met amateurarcheologen uit de wijde omgeving het onderzoek verrichtte naar vondsten uit de slotgracht.

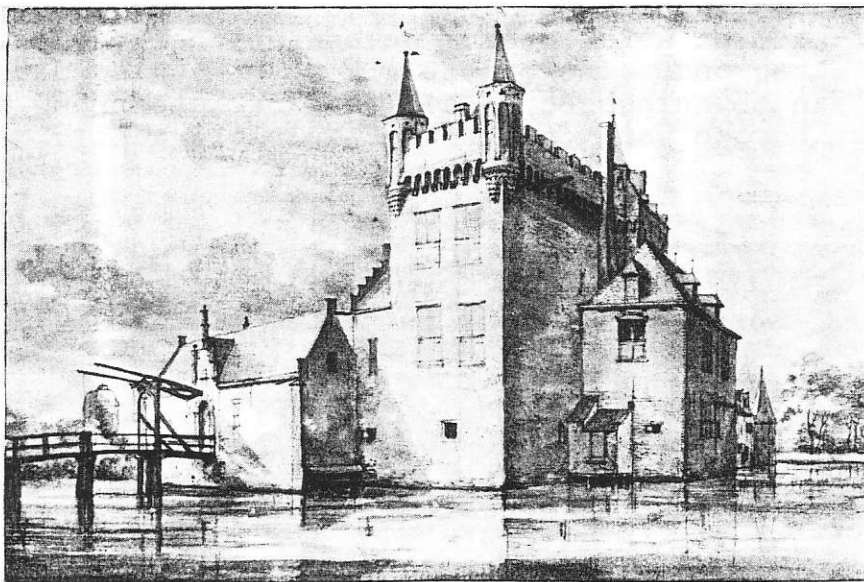
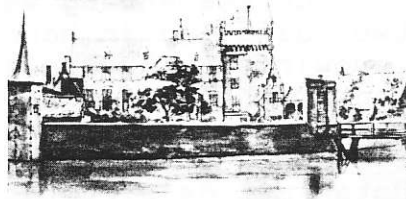
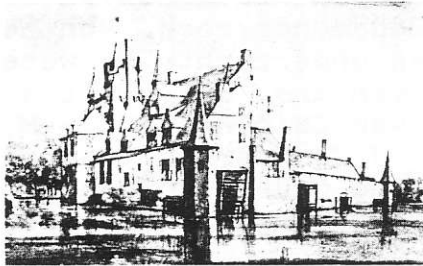
Bestudering van de resten in alle facetten bleef echter door het beperkte budget en de geringe tijd die beschikbaar was onmogelijk. Het accent werd daarom gelegd op het completeren van de kasteelplattegrond. Incidenteel kon er ook aandacht worden geschonken aan bewoningssporen die aan de steenbouw vooraf gingen en aan het bergen van vondsten uit de slotgracht.

Fragment van het dertiende blad van de Atlas van het Hoogheemraadschap van Delfland, Kruikius, 1712.

Het voert te ver om in het kader van dit jaarverslag uitgebreid aandacht te besteden aan de resultaten van deze opgraving. Er bestaan plannen om in de toekomst een publikatie uit te brengen, waarin allerlei aspecten van het kasteel Keenenburg uitvoerig aan de orde komen. We beperken de bespreking van de laatste graafcampagne nu tot enkele globale hoofdlijnen.

Met behulp van een zware graafmachine werden achtereenvolgens twaalf werkputten uitgezet, wisselend van grootte. Met een speciale bak kon deze machine vlakken trekken. Elke werkput werd in drie à vier fasen verlaagd. Alle sporen, zoals muren, afval- en mestkuilen, vloeren, houten palen, e.d. kwamen op tekening. Door het grachtonderzoek verkregen we een beeld van de functie van de gebouwen die op het voorburchterrein aan de gracht grensden. Ook werden twee grote beerputten opgegraven, maar ze bleken naast enige beer nauwelijks vondsten te bevatten. De bewoners van de voorburcht van de Keenenburg hadden hun slachtafval en gebroken aardewerk hoofdzakelijk in de grachten gedeponneerd. De bodem van een waterput kon wegens instortingsgevaar helaas niet worden bereikt.

De drie tekeningen van Roelant Roghman van de Keenenburg, li: gezien vanuit het zuidwesten, re: gezien vanuit het oosten, onder: gezien vanuit het noordwesten, ca. 1646.

Het was een opmerkelijk onderzoek, dat landelijk nogal wat aandacht heeft gekregen. Niet zo vaak is in Nederland buiten een hoofdburcht ook een voorburcht van een kasteel opgegraven. Bovendien kon er in de grachten worden gegraven en was het mogelijk om een boerderij-erf uit de twaalfde/dertiende eeuw nader te verkennen. De bebouwing van de boerderij stond vermoedelijk meer naar het noorden. De gevonden boerderijsporen betroffen vooral paalverkleuringen, kuilen en greppels, met daarin mest en soms skeletten van dieren.

Vanaf het einde van de veertiende of het begin van de vijftiende eeuw was er sprake van steenbouw en hebben we te maken met een adellijk huis, waarvan de hoofdburcht meerdere bouwfases kende. Tijdens de laatste graafcampagne werd de gehele oostmuur blootgelegd. Deze muur deed in de zeventiende eeuw dienst als tuinmuur. In het midden stond een eenvoudige poort, waardoor men via een houten brug op het ten oosten gelegen perceel kwam. De brugstaanders, die reeds op een tekening van Roghman (1646) zijn te zien, bleken nog aanwezig te zijn. Aan de noordzijde werd een bijna 18 meter brede toegangspartij opgegraven. Hier waren de brugstaanders vervangen door een stenen bruggehoofd. In de zuidmuur van de hoofdburcht zat een brede opening die toegang verleende tot een schuithuis. De bodem bleek afgedekt te zijn met secundair gebruikt scheepshout. Roghman toont op één van zijn tekeningen de geopende deuren van dit huisje. De duimen waarop deze deuren draaiden, waren verankerd in blokken natuursteen.

In tegenstelling tot de situatie op het hoofdburchterrein werden de gebouwen op het terrein van de voorburcht (40 x 42 m) in één fase aangelegd (eerste kwart vijftiende eeuw). Aan de oostzijde lagen twee even grote gebouwen (17,6 x 9,4 m) aan weerszijden van een 3,8 m brede poort, die toegang gaf tot het complex. De muren waren 75 cm dik. In het noordelijke gebouw werden resten van een bakstenen vloer aangetroffen (visgraatpatroon). De beerkelder was hier overkluisd met een tongewelf. Opvallend waren de grote poeren, die ook in het gebouw ten zuiden van de toegang werden aangetroffen. Waarschijnlijk heeft op de eerste verdieping een galerij langs de binnenplaats gelegen die over de poort doorliep van het ene naar het andere gebouw. De buitenmuur van de vertrekken op de eerste verdieping sprong dan terug tot op de hoogte van de rij poeren die deze muur moest ondersteunen. Het dak van het noordelijke gebouw was gedekt met leien, het zuidelijke gebouw daarentegen met daktegels. Langs de noordmuur stond met zekerheid nog een gebouw (afmetingen 8,4 x 6,4 m), dat eveneens met leien was gedekt.

Tegen de binnenzijde van de westmuur van dit gebouw waren nog verbredingen in het muurwerk aanwezig, waarop de wangen van een schouw hebben gerust. Mede op grond van de beerkelder die zich naast dit gebouw bevond, is het waarschijnlijk dat zich hier de keuken bevond. De noordmuur eindigde in een ronde toren met een buitendiameter van 4,2 m.

Langs de zuidmuur werden zes vertrekken aangetroffen, sommige waren latere verbouwingen. Zo bevond zich aan het einde van de zuidmuur een kleine ronde toren met een buitendiameter van 2,2 m die later tegen een al bestaand gebouwtje was geplaatst. In enkele vertrekken werden resten van gemetselde goten gevonden en resten van vloeren of straatjes. Tussen het slooppuin lagen hier

4.2. ANDERE OPGRAVINGEN

In de week van 22 juli 1990 vond er in de Woudsepolder met enkele medewerkers van de ROB een noodopgraving plaats. Zonder voorafgaand overleg en tegen alle afspraken in had de Gasunie toch een beschermde laat-middeleeuwse terp aangesneden. In verband met de aanleg van Rijksweg 19 moest nabij de Harnaskade in een weiland een zware pijp worden omgelegd. De heer H. Koct ontdekte half juli de aangerichte schade en waarschuwde vervolgens de provinciaal archeoloog en de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. Gedurende twee dagen werd er onderzoek gedaan in de diepe sleuf. De westelijke wand werd met de schop afgeschaafd en vervolgens werden de aardlagen in tekening gebracht. Heel goed zichtbaar was de klei-ophoging op de veengrond en het oude loopvlak. Hier werden enkele scherven geborgen uit de dertiende en veertiende eeuw. Het geringe aantal scherven kan verklaard worden uit het feit, dat op de verstoorde lokatie een huis moet hebben gestaan. Er werden geen paalgaten aangetroffen. Mogelijk was de woning op dezelfde wijze (ondiep) gefundeerd als de huizen op een tweetal terpen in de Harnaspolder, die vorig jaar werden opgegraven. In het vlak bevond zich een waterput die leeggehaald werd. Op de bodem lag een Andennekan, enige houten duigen en twee gave maalstenen.

De terp is na het onderzoek weer provisorisch op hoogte gebracht, maar de inwendige schade kan nooit meer hersteld worden. Opnieuw is een archeologisch monument aangetast.

Met meer zorg is in de zomer van 1990 de aanleg van een pijpleiding door het westelijke deel van de Woudsepolder begeleid. Het tracee was zo gekozen, dat de daar aanwezige terpen gespaard bleven. Een medewerker van de ROB controleerde voortdurend de werkzaamheden en ontdekte op tijd enige oude woonplaatsen uit de elfde/twaalfde eeuw. In enige kuilen werd het oudste aardewerk uit de late Middeleeuwen in dit gebied aangetroffen. Een bijzondere vondst, die ons iets kan vertellen over de vroegste ontginningen in de omgeving van het dorp 't Woudt.

Van beide lokaties is het vondstmateriaal voor onderzoek meegenomen naar de ROB te Amersfoort. Op de resultaten hiervan hopen we in een volgend jaarverslag terug te komen.

J.W. Moerman

5. ARCHIEF EN BIBLIOTHEEK

Gedurende het verslagjaar heeft het onderbrengen van het archiefmateriaal in de bibliotheekruimte van het 'Tramstation' goede vorderingen gemaakt. Voor het boekenbezit van de Vereniging werd een nieuwe indeling in rubrieken opgesteld en al het materiaal is nu volgens dit systeem gerangschikt. De bijbehorende registrering op cataloguskaarten begint vorm te krijgen. Uiteraard is het de bedoeling dat hiermee het gehele archief via deze opzet gemakkelijk toegankelijk zal zijn en zonodig ook meerdere ingangen biedt, wanneer het betreffende stuk meer dan één raakvlak heeft. Het kaartbezit en het plaatmateriaal zijn nog niet opgenomen in het systeem, maar het streven is dit nu als volgende stap te realiseren.

Het gehele archief is opgedeeld in een aantal hoofdgroepen, welke zijn aangeduid met een hoofdletter uit het alfabet. De hoofdgroepen zijn ieder weer onderverdeeld in genummerde rubrieken, terwijl ieder stuk binnen deze rubrieken haar eigen nummer heeft. In grote lijnen ontstond aldus het volgende schema:

- A. Voor de uitgaven van algemeen van belang voor het werk van de Vereniging, niet regio gebonden.
Als rubrieken zijn hierin opgenomen:
1. Handleidingen bij het werken met aardewerk.
 2. Archeologie-handleidingen.
 3. Algemene Vaderlandse Geschiedenis.
 4. Aspecten van de Algemeen Sociaal/Economische Geschiedenis.
 5. Beschrijving van voor ons interessante objectverzamelingen (van musea e.d.).
 6. Monumentenzorg.
 7. Beschrijving van technieken van belang voor ons werk.
 8. Varia.

Alle andere hoofdgroepen hebben in het algemeen een directe binding met geschiedschrijving van onze regio. Deze regio wordt begrensd door de Schie, de Nieuwe Waterweg en de kustlijn. Niet opgenomen werd Den Haag, maar wel Rijswijk en Delft. Een uitzondering vormen in enkele gevallen periodiek verschijnende uitgaven. Aldus is gekozen voor de volgende verdere indeling:

- B. De werken die betrekking hebben op de geografie en de natuurlijke landschapsbepalende factoren van de regio.
De rubrieken hierin zijn onder meer: bodemonderzoek, kaarten en het beheer, de flora en fauna van de polders.
- C. De geschiedenis en of omschrijving van niet natuurlijke elementen. Hieronder vindt men rubrieken als: kerken, kastelen, kloosters, molens, boerderijen, maar ook gebruiksvoorwerpen en dorpsbeschrijvingen.
- D. Sociale en of economische aspecten van de regio, zoals: agrarische activiteiten, het veilingwezen, ambachten, onderwijs, godsdienst, belastingen en transport.
- E. Genealogie van de regio en persoonsbeschrijvingen.

- F. Periodieke uitgaven onderverdeeld in twee groepen:
Periodieken met een wijder verspreidingsgebied en voornamelijk Schipluidense periodieke uitgaven.
- G. De beschrijving van voor ons interessante archieven of administraties.
- H. Uitgaven verzorgd door Historische Werkgroepen in de regio.
- J. Literaire bijdragen handelend in de regio of de produkten van regionale schrijvers.
- K. Varia. Zaken die niet ondergebracht konden worden. Hieronder valt ook de knipseldienst.

Uiteraard is tijdens het verslagjaar het archief nog weer gegroeid, hetzij door het doen van aankopen, hetzij door schenkingen (of een tussenvorm daarvan, zoals bijv. bruikleen). Voor schenkingen staat de Vereniging natuurlijk altijd open; ze vinden er een dankbaar onthaal. Dat is niet omdat ze ons eventueel gratis ter beschikking worden gesteld, want eigenlijk vinden we het belangrijker, dat voor de schenker de Vereniging kennelijk iets representeert dat voor de gemeenschap van Schipluiden van belang is. Zo'n 'schenking' betreft vaak zaken die alleen in onze dorpsgemeenschap een zekere waarde vertegenwoordigen en daarbuiten nauwelijks; ze gaan dan ook vaak verloren. Het kan van alles zijn, de eenvoudige foto met dorpsgenoten die U nog kent, maar ook geschriften, actes, allerlei gebruiksvoorwerpen. Als U een Schipluidense zolder ruimt, denkt eens aan ons wanneer U mogelijk interessante spulletjes niet op die zolder terugzet!

Gedurende het hier beschreven verenigingsjaar zijn de volgende stukken (boeken e.d.) in het archief van de Vereniging opgenomen:

- Het archief van de familie van Oldenbarneveld, 1510-1705. Inventarisreeks nr. 48, Rijksarchief van Zuid-Holland. Den Haag 1987.
- J.J. Voskuil, Van vlechtwand tot baksteen. Geschiedenis van de wanden van het boerenhuis in Nederland. Stichting Historisch Boerderij-onderzoek. Arnhem 1979.
- Werkmap Keenenburg (verzameld door J.W. Moerman).
- P.C.J. v.d. Krogt, B. de Keyzer, H.K. Nagtegaal, Hollandse Stam- en Naamreeksen III. Genealogische Vereniging 'Prometheus' T.U. Delft, e.a., 1988.
- Tentoonstelling 'Schipluiden op gladde ijzers'. Een erfenis van 12 schaatsfoto's uit 1987.
- 'Westerheem', zes nummers 1989-1990.
- Epko Bult, 'Moated sites in their economical and social context in Delfland', in: Chateau Gaillard (colloquium 1986; terpen, mottekastelen en manoirs, 12e, 13e, 14e eeuw).
- Zeven Schipluidense foto's via mevr. C.A. Haring. Vermoedelijk een bevrijdingsoptocht.
- Twaalf kalenderplaten van oude Nederlandse kastelen. Uitg. Canaletto, Alphen a.d. Rijn 1990.
- Shell-journaals van Nederlandse monumenten, t.w. 'Nederlandse monumenten' en 'Vorsten en paleizen'. Shell Nederland 1974/1975.

- E. Wiersum, 'De 16e-eeuwsche landmeter Jan Potter en zijne werken', in: Tijdschrift Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e serie, deel 28 (1911), 602-627. Kopie.
- G. van Voorbergen, Zuid-Holland, eens een gebied met befaamde schaatsenmakers. Jan. 1990. Kopie.
- Syllabus bij de tentoonstelling 'Het leven op de Keenenburg'. Schipluiden 1990.
- C. Postma, Het Hoogheemraadschap van Delfland in de Middeleeuwen, 1289-1589. Hilversum 1989.
- R. Rentenaar, Vernoemingsnamen. Een onderzoek naar de rol van de vernoeming in de Nederlandse toponomie. Amsterdam 1985.
- v. Loghem Slaterus, Handboek voor de organisatie van kunsttentoonstellingen. Grafische Communicatie.
- Feestcourant uitgegeven t.g.v. 50-jarig jubileum van de geneesheer W. Droog, 1843-1893.
- Archeologische Werkgroep Rijswijk, Jaarverslag 1989.
- J. Vermeulen, 'Familie van Sijdenbos'. Werkstuk ter gelegenheid van een verjaardag. Febr. 1990.
- Pijttersen's Nederlandse Almanak 1986. Adressenbestand.
- Zuid-Holland in cijfers. Uitgave 1987.
- 'Vlaardingen'. Zeven auteurs over facetten van zeven eeuwen stad.
- Die Medicin in Geschichte und Kultur ihrer Zeit.
- Drie notulenboeken van de Chr. Hist. Unie, afd. Den Hoorn. De jaren 1945-1949-1956.
- 'Projekt Keenenburg 1985'. Een woningbouwprojekt voor de wijk Keenenburg door de Bouwakademie, Rotterdam.
- J.C. v.d. Berg, Anna van Keenenburg. Historische roman.
- D. Wijbenga, De Oude Kerk van Delft, 750 jaar. 1990.
- Rondom Dever. Opstellen rond het 25-jarig bestaan van het slot Dever te Lisse. Stichting Dever 1988.
- J.G. Hartingsveld, Trams en tramlijnen. De Westlandsche Stoomtram. Rotterdam 1981.
- I.W.L. Moerman, Kastelen en hun bewoners. Bussum 1970.
- J. Pluis, Kinderspelen op tegels.
- Th. Morren, Het huis Honselersdijk. Alphen a.d. Rijn 1990. (Facsimile-uitgave)
- Alles over eendenkooien. Uitg. Stichting Noordhollands land-schap. 1990.
- L. van Ollefen, Originele beschrijvingen van 'Het dorp 't Woud, de ambachtsheerlijkheid Groeneveld en de ambachtsheerlijkheid Vrijenban'. Amsterdam 1793.
- Regionaal-historisch tijdschrift 'Holland', drie nummers.

Een rijke lijst aanwinsten, waaraan velen hun bijdrage leverden, waarvoor dan ook onze hartelijke dank. Een aparte vermelding verdient het werk van de heer J. Mooyman, die zich actief inzet voor het archief, maar zich bovendien de kunst van het boekbinden heeft eigen gemaakt. Vele jaargangen van verschillende tijdschriften zijn nu ingebonden en maken het aanzien van onze boekenplanken een stuk aantrekkelijker. Behalve voor onze leden staat het archief uiteraard ook ter beschikking van de vrienden. Wel gaarne overleg wanneer U het boekenbezit wilt raadplegen.

O. Spinnewijn

6. MUSEUM TRAMSTATION SCHIPLUIDEN

Het beheer

Het 'Museum Tramstation Schipluiden', dat beheerd wordt door de Historische Vereniging, heeft in het eerste jaar van haar bestaan volledig beantwoord aan de verwachtingen. Eind april, een jaar na de openingsdatum, hadden ongeveer 2000 geïnteresseerden het museum bezocht en het gastenboek getekend. Dit kan een gunstig resultaat genoemd worden. Naast de openingstijden wordt er ook steeds meer gebruik gemaakt van de mogelijkheid om, na een afspraak, het museum te bezoeken op andere tijden. Op deze wijze hebben leerlingen van de basisscholen, zowel van de kern Schipluiden als van de kern Den Hoorn, het museum bezocht. Ook scoutinggroepen en verenigingen maakten van deze mogelijkheid gebruik. Eveneens kwam het voor dat personen die iets te vieren hadden aan hun feest een bezoek koppelden aan het museum. Soms was een uitstapje naar het museum een onderdeel van een verjaardagspartijtje van schoolkinderen.

In het eerste jaar van het functioneren van het museum konden verschillende voorzieningen, die nog op de wensenlijst voorkwamen, worden gerealiseerd. Zo werd bijvoorbeeld een loze ruimte boven de keuken door enkele leden van de Historische Vereniging omgebouwd tot een bruikbare bergzolder. Ook het schoonhouden van het gebouw en kleine onderhoudswerkzaamheden werden door de leden verricht. De eigen mensen waren bij toerbeurt aanwezig tijdens de uren, dat het museum voor het publiek geopend was. Zij zorgden voor de rondleiding en uitleg. Door al deze verplichtingen werd er door de leden van de Vereniging bijzonder veel tijd gereserveerd voor het museum. Zo veel zelfs dat andere taken van de Vereniging soms minder aan bod konden komen.

Ondanks de zelfwerkzaamheid bleven er nog verschillende punten van de wensenlijst niet verwezenlijkt. We noemen een aanvulling van het aantal vitrines, enige tentoonstellingspanelen, veiligheidsvoorzieningen, het aanbrengen van zonwerende vitrage en hulpmateriaal voor het inrichten van tentoonstellingen. Behalve deze punten is er nog een belangrijke zaak waarvoor financiën gevonden moeten worden, namelijk de deur van de Keenenburg. Deze deur, die afkomstig is uit een slooppand, is door de Vereniging verworven en voorlopig voorgefinancierd. De Vereniging heeft hiermee voorkomen, dat de deur werd verkocht aan een koper buiten Schipluiden, zoals destijds met het hek van de Keenenburg is gebeurd. De terugkeer van dit hek uit Wassenaar naar Schipluiden lijkt een definitief gepasseerd station.

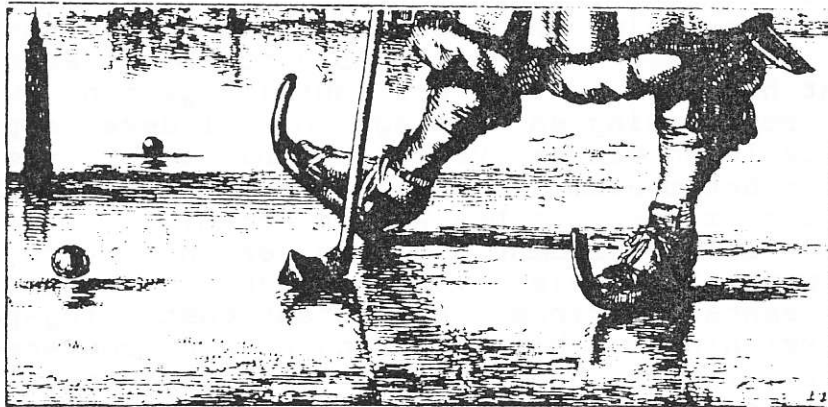
De tentoonstellingen

Eén van de taken van een museum is het organiseren van tentoonstellingen. De Historische Vereniging heeft hiervoor een commissie gevormd. Het beleid van deze commissie is als volgt: Er worden grote en kleine exposities ingericht; voor de grote wordt ongeveer een half jaar gereserveerd, voor de kleine twee a drie maanden. Door deze opzet kan altijd worden ingespeeld op actualiteiten, die voor de bewoners van onze gemeente belangrijk zijn. Het is daarbij wel noodzakelijk, dat deze actualiteiten tijdig onder de aandacht van de commissie worden gebracht. Een museum moet namelijk werken met een lange-termijn planning.

Het streven van de commissie is er bewust op gericht om zoveel mogelijk verscheidenheid te brengen in de onderwerpen van de exposities. Hierdoor kan bereikt worden dat het museum voor een

groot deel van de inwoners van de gemeente betekenis krijgt. In de periode van 1 september '89 tot 1 september '90 is aan drie onderwerpen een tentoonstelling gewijd. 'De geschiedenis van de Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij', de eerste expositie na de opening van het museum, was te zien tot 1 november. Voor dit onderwerp bleek in heel Nederland belangstelling te bestaan. Een aantal stoom- en tramfanaten kwam uit alle windstreken naar Schipluiden. Ook de inwoners van de eigen gemeente toonden zich geïnteresseerd, niet alleen voor de W.S.M., maar misschien nog meer voor het gerestaureerde stationsgebouw zelf.

Vanaf november tot half maart werd het 'IJsvermaak', zowel van het verleden als van onze tijd, in de vitrines belicht. Allerlei fraaie voorwerpen die direct of indirect op het ijsvermaak betrekking hebben, werden tentoongesteld. Hierbij waren kunstzinnig beschilderde sleden en een aantal originele prenten en antieke wandtegels. Zowel door de toeloop uit de eigen gemeente als uit de verre omtrek bleek dat deze tentoonstelling door velen werd gewaardeerd.

Detail van de ets 'Kolver op het ijs', 17e eeuw.
In de slotgracht van de Keenenburg zijn tijdens
de laatste graafcampagne twee loden kolfschoen-
tjes gevonden.

De laatste expositie, gewijd aan de Keenenburg, toont diverse aspecten van het bewonen van een dergelijk kasteel in het verleden. De diverse opgravingen brachten veel gegevens aan het licht. Gebruiksvoorwerpen, kinderspeelgoed, gereedschappen, bouwfragmenten, enzovoort. Daarbij kwam het belangrijke feit, dat door de verschillende opgravingen een volledig beeld is ontstaan van de funderingen en de indeling van de gebouwen. Deze elementen vormden in combinatie met bestaande prenten, tekeningen en archiefgegevens de basis van de tentoonstelling 'Het leven op de Keenenburg'. Het was tevens de eerste expositie die vergezeld ging van een syllabus, waarin verschillende artikelen over het kasteel waren opgenomen.

Voor het komende jaar ziet de voorlopige planning er als volgt uit. Van oktober tot januari zullen de verzamelaars van Schipluiden de gelegenheid krijgen met hun hobby voor het voetlicht te komen. In deze maanden zullen de vitrines beschikbaar zijn voor verzamelingen van jeugd en volwassenen. Daarna zal aandacht worden gevraagd voor het lokale onderwijs in het verleden. Voor de tweede helft van 1991 is een tentoonstelling gepland over het boerenbedrijf. Er zullen dan onder andere afbeeldingen van Schipluidense boerderijen in olieverf, tekening of als aquarel worden geëxposeerd.

De tentoonstellingscommissie is van mening, dat door een dergelijke gevarieerde programmering het functioneren van het museum wordt gediend. Het is tenslotte de bedoeling, dat zoveel mogelijk personen een bezoek aan het 'Tramstation' als een normaal en regelmatig terugkerend gebeuren ervaren. Een plaatselijk museum heeft slechts dan zin, wanneer het een gewaardeerd onderdeel gaat worden van de dorpsgemeenschap.

A.A. Olsthoorn

Gezicht op het dorp Schipluiden, ca. 1904.

7. EXCURSIES, BOELDAG

Op 1 juni 1990 bezocht de Historische Vereniging de eendenkooi van Schipluiden. Ongeveer 25 personen namen deel aan de excursie. Het weer was goed en mede dankzij begeleider P. Graveland werd het een geslaagde rondwandeling.

Op 18 augustus 1990 werd er na 'de Jongveedag' een 'boeldag' gehouden op een terrein bij Hodenpijl. Initiatiefnemer hiervan was de Stichting Tramstation Schipluiden. Aanbod en verkoop verliepen naar volle tevredenheid. Tijdens de verkoop was het weer gelukkig goed. Daarvoor was het een en al nattetijd. Dankzij de medewerking van velen werd de boeldag een succes. De Stichting heeft het plan om er een jaarlijkse traditie van te maken.

8. PARTICIPATIES EN CONTACTEN

De Historische Vereniging onderhoudt nauwe banden met een groot aantal instellingen in de regio of daarbuiten. Een aantal leden neemt deel aan het overleg met gelijksoortige verenigingen. Ook ontvangen we regelmatig in het tramstation vertegenwoordigers van zusterverenigingen. Deze bezoeken worden als zeer stimulerend ervaren.

Momenteel hebben we goede contacten met:

- Westlands Centrum voor Streekhistorie
- Genootschap Oud Westland
- Genootschap Delfia Batavorum
- Historische Vereniging Holland
- Zusterverenigingen in Maasland, Maassluis, Vlaardingen, Rijswijk en Overschie
- Afdeling Den Haag/Westland van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland
- Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
- Midden-Delfland Vereniging
- Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland
- Federatie van Musea in Zuid-Holland
- Stadsherstel Den Haag en omgeving
- Diverse verenigingen in Schipluiden (Plattelandsvrouwen, Comité Zomerfeesten, Ondernemersverenigingen)
- Gemeentebestuur Schipluiden (subsidie)
- Dienst Openbare Werken Schipluiden
- Anjercomité Schipluiden
- Stichting Gemeenschapshuis Den Hoorn (subsidie)

Een zeer nauwe band heeft de Vereniging met de Stichting Tramstation Schipluiden. De Stichting en de Vereniging hebben in het afgelopen jaar besloten, dat de Vereniging per 1 maart 1990 het Museum als gebruiker en huurder zal beheren.

9. FINANCIËN

De inkomsten van het Museum zijn vanaf het hiervoor vermelde tijdstip voor de Vereniging. De kosten van verwarming, e.d. komen nu ten laste van de Vereniging. Door deze wijziging wordt het beheer van de inboedel van het gebouw overzichtelijker, zowel intern als voor eventuele externe subsidiegevers.

Voor de Vereniging is dit wel een verzwaring. Tot nu toe werden de meeste inkomsten besteed aan het verzamelen, beheren en publiceren van historische gegevens en archeologisch vondstmateriaal. Door het gebruik en het beheer van de inhoud van het Museum zijn er verschillende taken bijgekomen. Ook voor de organisatie van exposities moet een belangrijk bedrag op de begroting worden opgevoerd. Toch is dit bedrag, als we het vergelijken met de uitgaven van vergelijkbare musea in de regio, nog heel gering. Hier-
tegenover staan dan ook bescheiden subsidies.

De Vereniging vertrouwt erop, dat de Stichting Tramstation fondsen blijft vinden om de inrichting van het gebouw en het museumwerk te optimaliseren. Ook hebben we een stille hoop, dat door de groeiende bekendheid van het Museum het aantal subsidiegevers, naast Gemeente en Rabobank, zal stijgen. De Vereniging zal zelf plannen blijven ontwikkelen om het aantal donateurs van de Stichting en vrienden van Oud-Schipluiden te doen toenemen.

10. EEN HUIS IN SCHIPLUIDEN: DORPSSTRAAT 13

Het huis dat op de hoek van de Dorpsstraat en de Boomgaardslaan stond en in de zomer van 1990 is afgebroken, was misschien wel enkele eeuwen oud. Uit archieven blijkt dat reeds in het begin van de achttiende eeuw op deze plaats een huis stond, waarin een schoenmakerswinkel was gevestigd. In die tijd waren er schoenmakers en schoenlappers. Een schoenmaker was iemand die nieuwe schoenen en andere lederen artikelen maakte. Een schoenlapper repareerde of zoals men toen zei: die lapte de schoenen.

Jacob van Vliet die in het begin van de achttiende eeuw in het huis woonde, was 'Meesterschoenmaker'. Hij verkocht in 1714 het pand aan zijn neef Arij van Vliet, die hetzelfde beroep had. De volgende eigenaar Willem van der Lely was niet alleen schoenmaker, maar ook looijer. Als hij het pand verkoopt, blijken er op het erf drie looijkuipen aanwezig te zijn. Hij verkocht het huis in 1730 aan Jan Keijser. Het pand wordt in dat jaar als volgt omschreven: "Het huis en erf is een schoenmakerswinkel met looijerij en drie looijkuipen". Ook werd er los gereedschap behorende tot de looijerij en schoenmakerswinkel verkocht. Het geheel werd getaxeerd op f 92,-.

Het huis veranderde in de achttiende eeuw nog enkele malen van eigenaar. Schoenmaker Jan Huisman verkocht het pand in 1769 aan Claas van Duijn, een kuipersbaas. In de koopacte wordt het pand omschreven als "huis met erf en loods daarachter". Ook de volgende koper was een kuiper. Daar er in de loop der tijden minder vraag naar kuipen kwam, werd de kuiperij een timmermanswerkplaats.

In het begin van de achttiende eeuw bezaten de huizen geen toilet, maar stond er buiten een 'secreet', een hokje waar men zich kon terugtrekken om zijn behoefte te doen. Het secreet wat bij dit pand behoorde, stond aan de andere kant van de Boomgaardslaan. Dit blijkt uit de verkoop van een ander pand. Als begrenzing wordt aan de noordzijde aangegeven: "Het secreet van Jacob van Vliet, Mr.schoenmaker alhier".

L.M. Varekamp

Het meest linkse pand is Dorpsstraat 13.

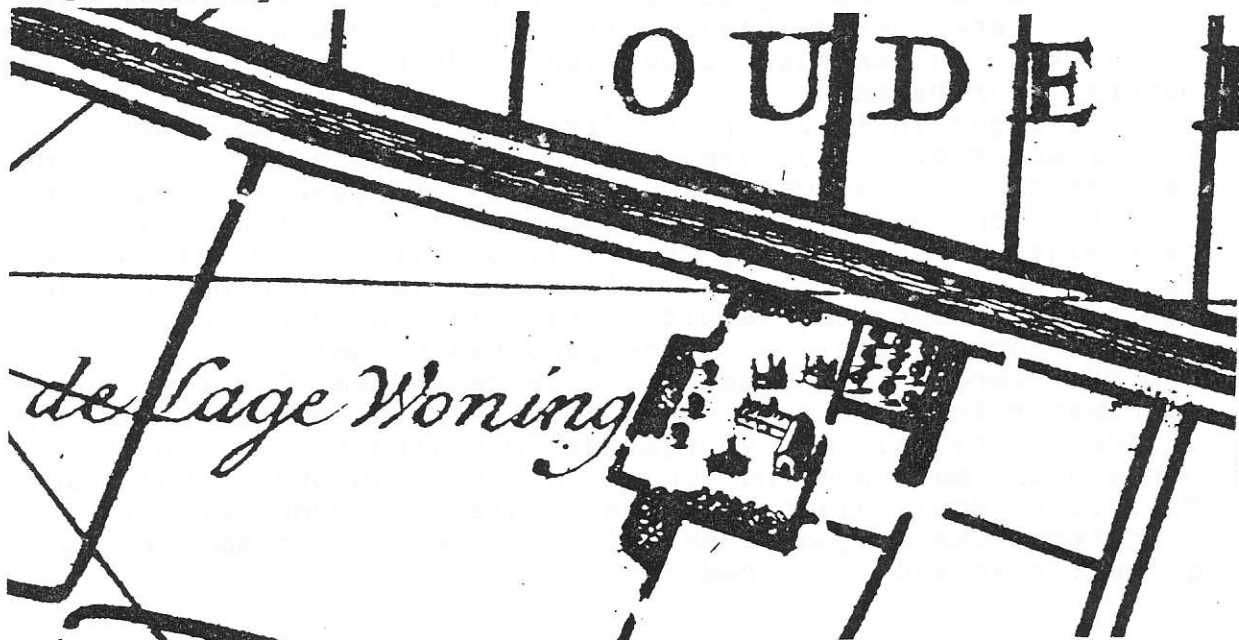
11. SCHUILKERKEN IN SCHIPLUIDEN

De troonsafstand van Karel V in 1555 ten gunste van zijn zoon Filips II betekende voor de Nederlanden het begin van een aanscherping van de strijd tussen het veldwinnende protestantisme en de katholieken, met op de achtergrond de vrijheidsstrijd van wat later de Republiek van de Zeven Verenigde Nederlanden werd. De uitbarsting van de opgekropte tegenstellingen had in 1566 de Beeldenstorm tot gevolg.

Ca. 1572 ging in Schipluiden de parochiekerk, toegewijd aan St. Michaël, over in handen van de hervormden en werd de katholieken verboden hun godsdienstplichten te vervullen. Voor de gehele Noordelijke Nederlanden was de oorspronkelijke kerkelijke hiërarchie opgeheven en het land tot missiegebied verklaard, waarover Rome een apostolisch vicaris had aangesteld.

De ontredde onder de trouw gebleven katholieken was in Schipluiden, net als elders, groot. Toch kwam na de eerste stormen de organisatie van de zielzorg onder de katholieken weer voorzichtig op gang, zij het steeds heimelijk en, vooral later, tegen vaak hoge financiële offers. De betrekkelijke welvaart onder de boerenbevolking in die tijd schiep ten aanzien van het laatste punt wat minder problemen.

Sasbout Vosmeer, zoon van de Delftse burgemeester, was de eerste apostolisch vicaris die over de Nederlanden werd aangesteld. Het is trouwens opmerkelijk dat Delft vanaf het begin een middelpunt vormde bij de herleving van het katholicisme in heel Holland, daarbij samenwerkend met de paters Norbertijnen in Den Haag. Vanuit beide centra werden de katholieken in het Westland bezocht en dus ook die in Schipluiden. Sasbout Vosmeer trok vermomd rond vanuit Delft. Dit gebeurde veelal 's nachts en voor kleine groepen werd de H. Mis gelezen in een boerderij. In Schipluiden wordt met name 'Abbestee' genoemd, maar zeker ook de zogenaamde 'Lage woning' onder Groeneveld. De laatste woning werd in de dertiger jaren van deze eeuw afgebroken. Anna Weijtsen, de weduwe van Reinier van Oldenbarneveld, woonde in de nabij gelegen boerderij 'Groeneveld'. Zij was zeer vroom en kan betrokken zijn geweest bij de inrichting van de zolder van 'de Lage Woning' tot kerk. Bij de afbraak waren de sporen van het gebruik als kerk nog duidelijk aanwezig.

Kruikius, 1712.

Bij het missioneringswerk werden vanaf 1592 vanuit Delft ook Jezuïeten ingeschakeld, waaronder als eersten de bekende Cornelis van Duyst en Stalpaert van der Wiele. Uiteraard verliepen die heimelijke activiteiten niet altijd zonder problemen. Een tekenend verhaal speelt zich af rond 1595 in Zouteveen.

De Zouteveners hielden geregeld met hun ambachtsheer na middernacht bijeenkomsten in een kapel, die lag op het kruispunt van de Zouteveenseweg en de Willemoordseweg. Op zekere nacht - de dienst werd geleid door twee priesters, Nicolaas Wiggers Cousebant en Willem Coopel - gaven de uitgezette wachten plotseling door, dat de schout met zijn rakkers in aantocht was. Op dat moment preekte Coopel en hoorde Cousebant intussen biecht achter het altaar. Zonder bedenken vluchtte Coopel, sloeg zijn toog over het hoofd en vertrok temidden van de vrouwen die, naar gewoonte van die tijd, de bovenrok over het hoofd sloegen om de kanten muts tegen de regen te beschermen. De gerechtsdienaars ontlokte dit alleen de opmerking: "die gekke vrouwen schijnen betoverd door hun rozenkrans" en ze gingen de kapel binnen, waar allesbehalve vriendelijke jonge boeren post hadden gevat rond het altaar met daarachter nog Cousebant. Toen de schout het altaar wilde vernielen, namen de boeren een zo dreigende houding aan, dat hij het verkieslijker vond te verdwijnen. De mis werd daarna voortgezet. Het eventuele staartje van deze gebeurtenis is niet bekend. Wel weten we dat 20 jaar later zich iets dergelijks afspeelde, echter nu niet meer in de kapel, maar in een nabijgelegen boerderij. De kapel zelf werd in 1719 afgebroken.

De Jezuïeten, achtereenvolgens de paters Lodewijk van Makeblijde, Nicolaas van Dorp en Johannes Vermey, hadden de opdracht vanuit Delft de zielzorg van de dorpen langs de Gaag te verzorgen. Van hen zijn er geschreven berichten dat ze werkten onder andere in Schipluiden, met de buurten Den Hoorn, Abtswoude en Papsouw, De Lier en Maasland.

Pater Vermey zag in 1657 kans een kapel in te richten onder Hodenpijl. Dat gebeurde in een schuur, geschonken door een juffrouw Van der Velde, op het erf van Jan van der Hoeven. Het schuilkerkje was toegewijd aan Ignatius van Loyola, stichter van de Jezuïetenorde. Pater Vermey hield Delft echter nog aan als standplaats. Het kerken in woningen bleef ook na de stichting van het kerkje beperkt voortbestaan.

Zijn opvolger in 1662, pater Gerardus Schade, markeert een belangrijke fase. Hij vestigde zich in de buurt van Hodenpijl, waarmee Schipluiden weer als parochie fungeerde. Deze parochie strekte zich uit over een groot gebied, te weten: Maasland (met haar eigen schuilkerk, de 'kluis'), De Lier, 't Woudt, Abtswoude, Papsouw en Den Hoorn, terwijl om praktische redenen ook de acht families in Zouteveen vanuit Schipluiden werden bediend. Zouteveen behoorde feitelijk tot de parochie Kethel.

In 1673 werd pater Schade teruggeroepen naar Delft en opgevolgd door pater Aerts. Deze bouwde in 1681 een nieuw kerkje op dezelfde plaats als de voorgaande. Het ging evenwel nog steeds om een schuur, maar waar nu ook de pastorie in onder was gebracht. De statie Schipluiden betaalde in die tijd voor het 'vrij' mogen uitoefenen van de godsdienst f 250,- aan zogenaamde recognitiegelden, toen een groot bedrag.

Helaas kenden de katholieken, ondanks de onderdrukking, een ernstige scheuring in de gelederen, veroorzaakt door de omstreden visie van het Jansenisme, dat ruime aanhang vond in Holland, maar niet in Schipluiden. Dit verschil van inzicht liep dermate uit de hand, dat in 1708 de Staten van Holland en West-Friesland besloten alle Jezuïeten, felle tegenstanders van het Jansenisme, uit Holland te verbannen: "tot herstelling van de rust onder de Roomsgezindte ingezetenen, hun kerken zullen worden en blijven gesloten".

Pater van Herfst, de opvolger van pater Aerts, moest dan ook in juli 1708 Hodenpijl verlaten. Schipluiden bleef achter zonder pastoor.

Pas na vele pogingen gelukte het in Schipluiden weer een nieuwe pastoor aan te stellen, waarvoor uiteraard de toestemming van de baljuw onontbeerlijk was. Het was de Franciscaan pater van Heessel, die tot zijn dood op 12 januari 1733 de parochie bediende. Tijdens zijn pastoraat werd de nu Franciscaanse missiestatie door een ramp getroffen. In de kerstnacht van het jaar 1721 brandden kerk en pastorie met rieten dak tot de grond toe af. Maar ondanks deze tegenslagen floreerde de katholieke gemeenschap van Schipluiden. De kerk werd herbouwd, maar de pastoor kreeg nu zijn pastorie aan de veel toegankelijker overzijde van de vaart.

Hieronder het 'Roomsche Kerkje bij Schipluiden, bij Delft, Augustus 1833', met rechts de buitenplaats Hodenpijl.

Men kocht voor hem een eenvoudige behuizing met tuin, die hij de 'Herdershof' noemde en waarin hij een kamer tot kapel inrichtte. Alleen 's zondags voer de pastoor met zijn bootje over naar de kerk om er de mis te lezen.

Na de dood van pater van Heessel kwam de parochie in handen van seculiere geestelijken.

De schuilkerk van Hodenpijl heeft tot 1839 dienst gedaan. In dat jaar kreeg de katholieke gemeenschap een nieuwe kerk aan de Rijksstraatweg, aan de overzijde van de vaart naast de pastorie de 'Herdershof' en dus precies tegenover de oude schuilkerk.

O. Spinnewijn

De voormalige r.k. kerk aan de Rijksstraatweg, die tot 1963 dienst heeft gedaan.

12. COMMISSIES

Archeologie	Veldwerk, verkenningen
Archief, bibliotheek, kaarten, tekeningen	Inventarisatie, beschrijven, beheer
Bouwgeschiedenis, monumenten	Inventarisatie, beschrijven
Dagelijks bestuur	Coördinatie, in- en externe contacten, publikaties, financiën, lezingen, excursies
Fotografie	Inventarisatie, documentatie van veranderende situaties
Genealogie	Verzamelen, registreren, brieven beantwoorden
Keenenburg	Archiefonderzoek, voorbereiden van publikatie
Kerkgeschiedenis	Archiefonderzoek, beschrijven
* Museum	Beheer, huishoudelijke dienst, suppoostdienst, samenwerking STS
Restauratie,	Bewerking van vondstmateriaal
Scholen, jeugd	Voorlichting, lesbrieven
Streektaal, veldnamen, straatnamen	Inventarisatie, interviews
Tentoonstellingen	Voorbereiden, inrichten

N.B. Deze commissies zijn op dit moment allemaal meer of minder actief. De meeste leden zijn lid van meerdere commissies. Aanvulling blijft noodzakelijk.

20 december 1990

tw/jm